

“Русь прадавня”. Музично-сценічне дійство “Золотий камінь посіємо”. 1998.
Фото В.Запорожця.

Україна шукає нині свою неповторність. І не тільки через трансформацію економіки, всього соціального буття, а й через пошуки свого духовного лику. “Природно, - як каже М.Попович, - що міфологеми відіграють суттєву роль в процесі її духовного становлення. Міфологеми консервативного характеру, орієнтовані на минуле, виходять із уявлень про відродження вічного національного чи соціального духу, воскресіння, перехід через смерть-сон нації, яка прокидається. Міфологеми “лівого” чи “прогресистського” характеру вводять суспільство у стан ейфоричного чекання чуда, прищестя надзвичайного соціального блаженства”.

Україна шукає себе і, можливо, не помирає тільки тому, що в ній циклічно пульсують міфи, підтримувані якимось вселенським серцем, що кожним ударом поповнює їхній колообіг.

Музично-сценічне дійство “Золотий камінь посіємо” якраз і моделює цей ритм, який став історією нації, низкою її міфів, який увійшов у пісенну народну творчість і, можливо, саме в ній показав найглибшу свою суть і найвищу силу. Дійство починається музично-хореографічним епі-

зодом “Створення світу”. Ніна Матвієнко мелодекламує “Коли не було з нащадка світа, Тогди не було неба, ні землі.”

Сценограф Ігор Білецький створив простір, який справді дезорієнтує. Справа і зліва стоять темні “куліси” - щити-дзеркала. Таке саме дзеркало-задник нависає під кутом до авансцени, віддзеркалюючи ротонду-жертвник посередині, а також усе, що довкола відбувається. Таким чином створюється враження темних нічних озер, які встали дибки та простяглися в небі, заглядаючи одне в одне і водночас в душу кожній істоті, яка між ними опиняється. Вода ще не відділена від суші, і тільки “світова душа”, як у “Чайці” Чехова, подає свій містично-прекрасний голос.

Голос Ніни Матвієнко переростає в пісню соловейка. Вони співають дуєтом, прославляючи “Весну світу”. Незважаючи на той ейфорично-радісний стан, в який вводять ця частина композиції, відчужено, майже за Брехтом, усвідомлюєш, що й у нас є звукорежисери, які бездоганно можуть впоратися з найскладнішим матеріалом. Прекрасно працює Анатолій Карпенко (синтезатор).

Театр дитинства нації відкриває себе в найрізноманіт-

ніших весняних забавах, таких як “Зайчик”, “Ой на горі льон”. Звучать “Русальна”, “Орел поле поорав”. Діти пластично “проростаючи”, немов перші весняні квіти, організовуються в хороводи, ведуть весняні ігри-гагілки, виводять кривого танцю. Цей “театральний інстинкт” переростає в “Русь прадавню”, в розквіт поганських ритуалів з їх сакральною утаємниченістю. Ніна Матвієнко, стоячи у капіщі, мелодекламує: “...Уборонь мене, Боже, від оленя - Білу кість він рогом пощабить І мене, молодую, розмече! Уборонь мене, Боже, Від чорного вепра - Зриє тіло моє І перші столочить посіви! Дикий табун одведи, Уборонь мене, Боже, - Зіб'ють коні копитами воду - Кров мою скаламутять!..” Це не просто співачка, це жриця, яка уособлює Землю і просить у Рода благополуччя. Її дії підсилюються хореографічними обрядами “Жертвоприношення”, “Заклинання”. Звучать обробки купальських пісень. Потужна стихія язичництва, немов бурхлива ріка, виносить нас на широке плесо “Княжої доби”, що починається музично-хореографічним епізодом “Слава столярному Києву”. Звучать обробки колядок та щедрівок “Нова

радість нам явилась”, “Гой питалася княжа корона”, “У нашого пана”, які закінчуються трагічно - під тексти “Слова про Ігорів похід”, які мелодекламує Матвієнко, в червоних трико грізно виповзає хореографічна Орда. “Укладіть в піхви мечі оганьблені, Втратили - бо ви дідівську славу!” В цей час у тиші залу палацу “Україна”, вщерть заповненого глядачами, символічно заплакала дитина і поволі затихла під “Плач-колискову”.

Але “смерть-сон” закінчується пробудженням - “**Козацькою державою**”. Звучать обробки старовинних кантів. Щедра розкіш бароко овіває українську військову еліту. У вбранні переважають глибокі золотисті тони гобеленів та оксамити і парча світу Ренесансу. Серед іншого виконується кант в обробці К.Чечені “Стоїть явір над горою” на слова Г.Сковороди. Ансамбль давньої музики виконує “Гайдук”, і декілька пар ведуть вишуканий танок.

Сцена наповнюється мороком. “І в огні її, окраденую, збудять”, - пророкував Шевченко. Зліва від сцени на екрані - кадри хроніки, де “окрадених” українців косить голодомор. Події коментує голос Матвієнко. Ось з’являється і вона сама, після багатьох ошатних вбрань, створених художницею Галиною Забаштою, - в простій білій сорочці. Вона виконує тужливий триптих Олега Ківи на слова Павла Тичини “Осінь така мила...”

Ніна Матвієнко накидає на сорочку широченний шовковий шарф, розписаний яскравими квітами, а дзеркало неба відкривається видінням - Оранта Київської Софії дивом з’являється з його глибини. Небо тільки тепер перестає бути водою, дзеркалом. Воно вже не відбиває від себе інформацію, воно йде на контакт, вступає в діалог, продукуючи власні образи. Воно захищає і обіцяє диво зцілення. Вектор міфу уже спрямований у майбутнє.

Цей сценографічний хід вкінці виявляється несподіваним, адже під час вистави декорації не трансформувалися. Та спрацьовує саме ця неспо-

діваність. “**Ввійди і ти у цей собор**” - запрошують сценарист Софія Майданська і співачка Ніна Матвієнко. Вони пропонують повернутися до себе, згадати, віднайти себе навіть тоді, коли два чи три покоління роду розмовляють чужою мовою. Адже рідних поколінь в глибині - значно більше і їх генетичний покликання сильніший, аніж потяг до найякіснішого імпортного гриму. Недаремно саме в цій, останній частині звучить “Глибокий колодязь” Є.Станковича. Адже якщо сюжет дійства розвивається по часовій осі і йде з глибини віків у сьогодення, то композиція цього сценічного твору пульсує колами, які нанизані на цю вісь і які глядач і слухач минає, йдучи вглиб колодязного тунелю. Ці кола звужуються, щоб перетворитись в яскраву крапку власного “я”.

Деякі критики вважають, що цій композиції не вистачає режисерської вибудованості, сценографічної дієвості, що вона схожа на костюмований концерт, підкріплений хореографічними масовками. Але, думається, що в оцінці цього твору не треба брати до уваги критерії буржуазної драми, чи соціалістичну ходу п’єс Корнійчука або інших “корифеїв” совєцького реалізму. Ми маємо справу з якоюсь справді новою формою, яка виходить за рамки жанру фолькмоноопери, хоча це визначення, можливо, найближче до істини.

Не треба бути спеціалістом, щоб подивуватися теоретично неможливому, але тут абсолютно органічному сплаву народного “відкритого” співу з академічним хором. І в причинах цієї органіки ще потрібно розібратися музикознавцям.

З театрознавчої точки зору тут можна констатувати поетично-ритуальний характер дійства, де стилізуються старі міфи та вирощуються нові. Напрямок пошуків Володимира Кучинського та його Молодого театру теж лежить десь у цьому руслі. Наприклад, його вистава “Благодарний Еродій” за текстами Сковороди, хоча далека від монументальності композиції Софії Майданської та режисури

Дмитра Богомазова в “Золотому камені...”, так само зачіпає архетипічні рівні свідомості сучасного глядача. А звуко- та відеоряди так само об’єднані ритуальним колоритом.

Крім того, “не забуваймо, що всякий ювілей, цей незаперечний атрибут циклічної темпоральності, має глибокий ритуальний смисл, - змушує відзначувати подію-першопштовх “відбуватися заново”. (Оксана Забужко. “Шевченків міф України: спроба філософського аналізу”). Цей ювілей був особливим, тому що його героїня давно вже стала персоніфікованим міфом нації на рівні з такими персонажами-архетипами української культури як Маруся Чурай, Роксолана, Катерина Білокур, Ліна Костенко.

...В зв’язку з тим, що “привид комунізму”, який “бродив по Європі” разом з “Комуністичним маніфестом” Карла Маркса, майже на століття оселився в наших краях, - зараз з’явилося багато борців з будь-якими міфологемами. Звичайно, міфи - ілюзія. Опіум для народу. Але коли людина скине з себе до решти ілюзію, то потрапить або в будівську нірвану, або в мавп’ячу свободу. До другої ближче.

Ювілейний вечір Ніни Матвієнко має стати на державному рівні необхідним для українців ритуалом, сила якого, як будь-якого ритуалу, - в багаторазовому повторі.

**Ніна Матвієнко.
“Створення світу”.**

Валентина Грицук.